

CHRISTEN ÉN KIND VAN JE TIJD: JASJE OF SPAGAAT (1)

H. Vreugdenhil-Busstra

KIND VAN JE TIJD IN GEDRAG EN WOORDEN

Elke tijd heeft zijn eigen 'gezicht'. Een zichtbaar voorbeeld:

Een eeuw geleden zaten alle vrouwen moet hoedjes en rokken tot op de enkels in de kerk. Nu hebben de meesten niet eens zondagse kleren, en kijken we niet meer op van een spijkerbroek in de kerk. – Hoewel, ook hoedjes en lange rokken mógen weer, want álles mag.

En een hoorbaar voorbeeld:

Lees eens een preek van vijftig, zestig jaar geleden, en vergelijk die dan met een recente preek. Zelfs veel ouderen zullen bij zo'n oude preek iets van vervreemding voelen. Natuurlijk: de samenleving ziet er nu heel anders uit dan toen. Maar ook de taal is sterk veranderd. Zo vinden we lange, ingewikkelde zinnen al gauw irritant, bijna onbegrijpelijk en bovendien onnodig. We zijn bedreven geworden in het opdelen van gedachten in korte zinnestukjes. Ook verbindende woorden tussen al die korte zinnestukjes kunnen we missen. Sterker nog: we hebben er een soort wantrouwen tegen. De verbindingen leggen we zelf wel. Of niet. We maken onze eigen verhalen, met hun eigen verbanden. Of zónder verband. Herken je dat?

Ja, wij zijn kinderen van onze tijd, we hebben er allemaal mee te maken. Ook dominees kunnen zich er niet aan onttrekken. Toch is het wel goed eens na te gaan hoe deze tijdgeest ons gevormd (misschien zelfs misvormd?) heeft. En onszelf voor te houden, dat we toch geen speelbal van ons 'lot' zijn, en kritisch moeten blijven tegenover de 'goden van de tijd'.

Met die 'goden' houdt de duivel deze wereld in z'n greep. Hij doet alsof we er niet onderuit kunnen: kind van je tijd zijn, tijdgebonden-zijn. Wees dus niet te kritisch, geniet van alles wat deze tijd je te bieden heeft, versier je leven ermee. Want de vraag of je er God wel mee dient, is uit de tijd.

Het grote probleem is natuurlijk: hoe vind je hierin je weg? Hoe weet je nou wat goed is en je leven met God verrijkt, en wat verkeerd uitwerkt, wat je leven met de Heere beschadigt? En is het altijd wel goed óf fout, is er ook niet veel wat 'geen kwaad kan'?

In beeldspraak: gaat het om een jasje, dat je als christen rustig kunt aantrekken: daar verander jij zélf niet van? Of raakt het wel degelijk jou zelf, en brengt het je in een spagaat tussen je christelijke identiteit en de tijdgeest?

Ik ga geen setje concrete antwoorden geven. Maar ik wil er wel nog wat dieper op ingaan, aan de hand van de geschiedenis.

HET GOUD VAN EGYPTE

Dit probleem is namelijk al heel oud. Elke tijd heeft wel zijn eigen gezicht, zijn eigen uitdagingen en valkuilen, maar het probleem zelf is van alle tijden. Daarom kun je van de meningen, de oplossingen én fouten van vroeger leren.

We nemen dus een duik in de geschiedenis, en komen eerst uit in de vierde eeuw van onze jaartelling, bij Augustinus. Ook hij heeft al gediscussieerd over wat je van de wereld om je heen kon en mocht gebruiken in Gods Koninkrijk.

Hij gebruikte daarvoor een Bijbels beeld: het goud van Egypte (zie [Exodus 3: 21-22](#) en [12: 35-36](#)).

In Egypte hadden de Israëlieten als slaven geleefd. Toen ze daar door de Heere uitgeleid werden, hadden ze (behalve vee) maar heel weinig eigen bezit. Toch hadden ze veel goud, zilver en andere kostbaarheden bij zich. Die hadden ze op bevel van God zelf 'geroofd' van de Egyptenaren. Nou ja, je kunt ook zeggen: zo inden ze het achterstallige salaris voor hun geploeter. Ze konden dat goud onderweg uitstekend gebruiken. Voor de tabernakel, de tent waarin de Heere te midden van Zijn volk woonde. Maar ze gebruikten het ook voor het gouden kalf, het beeld waarmee zij de woede van God over zich haalden.

Het goud van Egypte was zélf niet goed of verkeerd, zei Augustinus, maar de Israëlieten konden het wel goed of verkeerd gebruiken. Zo is het ook met de cultuur om je heen. Daar mág je van lenen. Wat duidelijk heidens is, besmet door de goden van de tijd – zeg maar: gouden kalveren – mag je natuurlijk niet binnenbrengen in je leven, laat staan in de kerk. Maar kijk eens naar het onderwijs in het Romeinse Rijk: daar neemt de retorica (welsprekendheid) een heel belangrijke plaats in. Wil je goed communiceren en andere mensen overtuigen, dan heb je heel veel aan dat onderwijs. De retorica is zélf niet verkeerd. De heidenen gebruiken ze wel vaak voor verkeerde doeleinden, bijvoorbeeld om mensen te verleiden tot zonde. Maar wij mogen ze gebruiken tot Gods eer, om het evangelie te brengen.

Hij maakt drie kanttekeningen:

- Egyptisch goud moet in het licht van de Schrift getoetst worden: is het wel puur goud?
- De waarheden van de Schrift zijn veel dieper en belangrijker dan alle wijsheid van 'Egypte'
- Als 't erop aankomt bouwt de Bijbelse waarheid de kerk veel meer op dan alle waarheden in de boeken van 'Egypte'.

Zelf heeft Augustinus dan ook zijn 'Egyptische' bekwaamheden (hij was een groot redenaar!) ingezet om de christelijke leer te handhaven en om verkeerde leringen te bestrijden. Toch is er ook over hem best wel discussie geweest, later: of hij op sommige punten niet te argeloos met eigentijdse filosofische ideeën meeging.

En vaak was het nog ingrijpender. Toen in de tijd van Constantijn de Grote het christendom staatsgodsdienst werd, sloten de christenen veel compromissen met de heidense cultuur in het Romeinse Rijk. Veel mensen werden christen omdat dat goed was voor je sociale status, en juist zulke 'christenen' wilden geen radicale breuk met hun oude leven.

Maar ook als je van harte de Heere wilden dienen, kwam je voor lastige keuzes te staan. Wat moest je bijvoorbeeld met de feesten? Bepaalde heidense feesten waren heel populair, en het lukte de christelijke kerk niet ze helemaal af te schaffen. Daarom heeft ze dit (heidense) 'goud van Egypte' soms overgenomen en 'gezuiverd' door er een nieuwe (christelijke) inhoud aan te geven. Het kerstfeest is zo ontstaan uit het feest van de terugkeer van de zonnegod.

- Is dit een lichtend voorbeeld voor ons? Denk er eens over na.

Onze gereformeerde vaders in de zestiende eeuw vonden in elk geval van niet. Ze hebben geprobeerd al die feesten af te schaffen – behalve de zondag natuurlijk; die had een duidelijk Schriftuurlijke oorsprong. Overdreven? Hoe dan ook, het lukte niet. Die feesten waren te sterk verankerd in het volksleven.

Nog een paar vragen om alvast verder over dit onderwerp door te denken:

- Augustinus maakte het probleem wél lekker overzichtelijk met dat beeld van het (neutrale) 'goud'. Maar er is meer.
 - Lees bijv. [Handelingen 7: 42-43](#) (< [Amos 5: 25-26](#)): wat had Israël nog meer uit Egypte meegenomen?
 - En [Deuteronomium 17: 16](#), wat mochten ze er later niet vandaan halen?
 - In Deuteronomium 17 staan nog meer aanwijzingen voor een eigen 'stijl'. Vergelijk dat eens met [1 Koningen 10](#) en [11](#), waar ging Salomo de mist in?
 - Toen Israël in Kanaän kwam, moesten zij alle afgoden en afgodendienaars verwijderen. En wat mochten ze ook niet gebruiken? – Zie [Deuteronomium 7: 5, 25](#). Vergelijk dat eens met de regel van Augustinus ...

Kun je hier een algemene regel uit halen?

- Herinner je je discussies uit je eigen leven (bijvoorbeeld over muziek, kleding, evolutieleer) waarin de 'tijdgeest' een rol speelde? Probeer het voorbeeld van Israël eens door te trekken naar die discussies. Heb je daar wat aan?
- Zie ook [De Reformatie 80, nr. 22 van 5 maart 2005](#), de eerste twee artikelen.